

Inclusie

DOOR INTERPROFESSIONELE SAMENWERKING

Resultaten van de proeftuinen van PACT

PACT- wetenschapsteam

Samenvatting

Samen werken voor
het jonge kind

SAMENVATTING

Deze rapportage gaat over de resultaten van de PACT-proeftuinen waaraan in opdracht van Het Kinderopvangfonds van 2015 tot 2017 is gewerkt. PACT-proeftuinen zijn innovatieve praktijken waarin door middel van interprofessionele samenwerking tussen de kinderopvang, het basisonderwijs en de zorg wordt gewerkt aan een inclusieve speelleeromgeving voor jonge kinderen (0- tot 6-jarigen).

Proeftuinen

De ambitie van PACT is het creëren van een inclusieve speelleeromgeving waarin ieder kind (van 0 tot 6 jaar) meetelt, de kans krijgt om mee te doen en te leren, ongeacht haar of zijn herkomst, mogelijkheden en beperkingen. De aanname van PACT is dat professionals deze complexe opdracht door interprofessionele samenwerking beter kunnen realiseren.

PACT onderzocht deze aanname in proeftuinen voor jonge kinderen. Op acht plaatsen in het land is drie jaar lang gewerkt. De PACT-proeftuinen zijn: KindCentrum De Aventurijn in Middelburg, Vensterschool Koorenspeer in Groningen, De Sterrenschoon in Apeldoorn, Brede School Het Talent in Lent, Integraal KindCentrum Laterna Magica in Amsterdam, Brede School De Cedercampus in Hoorn en twee gemeentelijk proeftuinen in Almere en Eersel. Ze verschillen in organisatievorm, reikwijdte, doelstelling en de samenstelling van het team.

Onderzoeksvragen

De PACT-proeftuinen zijn, na een voorbereidingsfase, gevolgd, begeleid en onderzocht door een wetenschapsteam. De hoofdvraag van het onderzoek luidt:

Hoe wordt er in de proeftuinen gewerkt aan inclusie door middel van interprofessionele samenwerking? Met welk resultaat op proces-, kind-, ouder- en professioneel niveau en wat zijn de bevorderende en belemmerende factoren? Deze hoofdvraag is onderzocht door antwoord te vinden op drie deelvragen:

1. Hoe hebben de individuele proeftuinen vorm en inhoud gegeven aan de interprofessionele samenwerking?
2. Welke merkbare en meetbare resultaten hebben de proeftuinen geboekt op het niveau van de interprofessionele samenwerking en op kind- en ouder niveau?
3. Wat zijn bevorderende en belemmerende factoren om interprofessionele samenwerking ten behoeve van inclusie te stimuleren?

Mixed methods

Bij het onderzoek naar de PACT-proeftuinen zijn drie elkaar aanvullende methodes gebruikt:

1. Een kwalitatieve casestudy. Hiervoor zijn de acht proeftuinen regelmatig bezocht. Met als doel de proeftuinen te volgen én te steunen in hun ontwikkelingen, processen en geboekte resultaten.
2. De Monitor Interprofessionele Samenwerking. Hiermee zijn de aard en de mate van interprofessionele samenwerking in de proeftuinen kwantitatief geanalyseerd. Met als centrale vraag: is de samenwerking gedurende de proeftuin veranderd, is het netwerk veranderd en heeft de samenwerking bijgedragen aan de doelstellingen van PACT?
3. Enquête onder projectleiders. Zijn er naast merkbare ook meetbare resultaten voor wat betreft de aantallen kinderen die zijn doorverwezen naar jeugdzorg en/of speciaal (basis) onderwijs?

Kracht en beperking mixed methodes

Deze mix van methoden levert een rijk beeld op van de processen in en opbrengsten van de proeftuinen. De proeftuinen ontwikkelden zich in een dynamische context, waardoor de aanpak soms veranderde. Wat is onderzocht is dus het resultaat van een dynamisch proces binnen en rondom de proeftuinen. Beperkingen liggen in het gegeven dat vooral de percepties van betrokkenen in kaart zijn gebracht. Bovendien is het aantal proeftuinen klein en kunnen ze dus niet zonder meer model staan voor andere vergelijkbare praktijken.

CONCLUSIES

Professionals enthousiast

In alle proeftuinen is de toegenomen interprofessionele samenwerking opvallend. Professionals zeggen veel van elkaar te leren, waardoor er een gemeenschappelijke visie op de ontwikkeling en ondersteuning van kinderen ontstaat. De mate waarin dat leidt tot beter omgaan met verschillen en minder doorverwijzingen is bescheiden, maar zeker niet verwaarloosbaar.

Van zorgperspectief naar versterken pedagogisch klimaat

In de proeftuinen is zichtbaar dat de inzet van zorg steeds meer gericht is op normaliseren en inclusie: de nadruk verschuift van curatief naar preventief en het versterken van het pedagogisch klimaat.

Extra expertise op de werkvloer heeft effect

De inzet van zorg op de werkvloer in de persoon van een inclusiepedagoog versterkt pedagogisch medewerkers en leerkrachten in hun denken en handelen. Zij voelen zich beter toegerust in het omgaan met verschillen tussen kinderen.

Aanwijzing: toename interprofessionele samenwerking leidt tot afname van doorverwijzingen

Een van de proeftuinen, Het Talent, kon cijfers aanreiken over het aantal doorverwijzingen. Het lijkt erop dat de toename in interprofessionele samenwerking op termijn bijdraagt aan een vermindering van het aantal doorverwijzingen naar specialistische hulp- en onderwijsvormen.

Nota bene: als een kindcentrum in staat is om bij twee kinderen een verwijzing naar speciaal onderwijs of jeugdhulp te voorkomen, zijn de kosten van een inclusiepedagoog terugverdiend.

Randvoorwaarden

- Eén taal en visie blijken van groot belang te zijn.
- Onderdak in één gebouw is geen garantie voor betere samenwerking, maar het helpt wel als men door één fysiek onderkomen elkaar gemakkelijk kan ontmoeten.
- Een 'trekker', een of meerdere spilfiguren in het netwerk, die de contacten leggen en onderhouden, zorgen voor ontmoetingen en uitwisselingen.
- De focus houden op de gestelde doelen, ook gedurende het proces van samenwerking.
- Directe betrokkenheid van gemeenten: initiërend, stimulerend en verbindend.
- Voldoende tijd en middelen. Daarnaast bleken professionals ook behoefte te hebben aan duidelijkheid over wel/niet continueren van de aanpak. In het scheppen van duidelijkheid ligt een belangrijke rol voor betrokken bestuurders en gemeente.

Een actieve rol van de ouders (zowel bij de planvorming als in de uitvoering) is in de proeftuinen niet optimaal tot bloei gekomen. Dat kan een kwestie van tijd zijn geweest: de professionals moesten wellicht eerst elkaar vinden om de ouders daarna goed te kunnen betrekken. Maar het is de vraag of deze volgorde wel logisch is.

ADVIEZEN

1. **Systeeminnovatie: lange adem**

Werken aan een inclusieve speelleeromgeving voor jonge kinderen is een systeeminnovatie. Dit vraagt om lange adem, zonder de urgentie voor jonge kinderen en hun ouders uit het oog te verliezen. Een dergelijke innovatie behoeft verschillende verbindingen tussen:

1. ouders, onderwijs, opvang en zorg op basis van principes van gelijkwaardigheid en complementariteit;
2. denken en doen c.q. tussen praktijk, beleid en onderzoek;
3. verschillende beleidsdossiers van passend onderwijs, transformatie voor jeugd, en de kwaliteit van onderwijs en kinderopvang;
4. verschillende geldstromen om bestuurlijke en financiële belemmeringen weg te nemen.

Tot slot vraagt een systeeminnovatie om vernieuwing in de sfeer van opleiden en professionaliseren.

2. **Bestuurlijk commitment én handelen**

Voor de bestuurders en beleidsmakers is het cruciaal om met elkaar een gezamenlijke ambitie te formuleren, zich hieraan langdurig te verbinden én concrete uitvoering te faciliteren. De gemeente kan een belangrijke rol spelen in het stimuleren van innovatie door relevante partijen samen te brengen. Preventief werken in de pedagogische basisvoorzieningen vraagt om investeringen: de kost gaat voor de baat uit. Bestuurders van onderwijs, kinderopvang en zorg dienen voorwaarden te creëren om interprofessionele samenwerking mogelijk te maken, zoals:

- a. Aanwezigheid van voldoende verschillende soorten expertise van goede kwaliteit;
- b. Continuïteit in bemensing, in de samenstelling van de teams en hun leidinggevendenden;
- c. Afschermen van de werkvloer voor bestuurlijke perikelen en het aanbrengen van focus;
- d. Voldoende tijd om samen te leren en te onderzoeken;
- e. Adequate huisvesting (nabijheid creëert ontmoeting en verbinding);
- f. Investeren in leiderschap en eigenaarschap (persoonlijke ontwikkeling van T-shaped professionals en leren als team).

3. **Gedeelde pedagogische visie, andere expertise toevoegen en lokaal maatwerk**

Alles staat of valt met het formuleren én in beeld houden van een gedeelde pedagogische visie en heldere doelen die passend zijn bij de specifieke, lokale situatie.

Het includeren van kinderen die van elkaar verschillen, is niet altijd een gemakkelijke opgave. Daarom is het van belang om de professionals op de werkvloer te ontzorgen en te versterken. Niet door (gedrags)expertise binnen te halen nadat er een probleem is gesignaleerd, maar door van meet af aan expertise in de teams in te brengen, die gericht is op het professionaliseren van leerkrachten en pedagogisch medewerkers in het omgaan met diversiteit. De kwaliteit van de uitvoering is gebaat bij leidinggevendenden die investeren in continue professionalisering van hun teams op de werkvloer en bij het principe van toevoegen van andere expertise.

4. **Co-creatie met ouders**

De actieve betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van een sterk pedagogisch klimaat voor hun kinderen is een belangrijke opdracht voor de toekomst. Zij zouden niet meer hoeven te zoeken naar de juiste ondersteuning voor hun kind, ook als er extra steun nodig is, omdat dit gewoon beschikbaar is op de plek waar hun kind verblijft.

5. **Longitudinale monitoring: ook lange adem voor onderzoek**

Het langdurig volgen van innovatieve pedagogische praktijken gericht op een inclusieve speelleeromgeving is sterk aan te bevelen. In Nederland zijn meerdere uitvoeringspraktijken en initiatieven die hiermee bezig zijn. Het is belangrijk dat onze kennis over de werkzame factoren, de processen en de resultaten verdiept wordt.

Voor het uitgebreide rapport en meer informatie over Pedagogisch PACT, kijk op:
www.pedagogischpact.nl

© juni 2017 - Pedagogisch PACT

Pedagogisch PACT is een project van **HETKINDEROPVANGFONDS**

